

Suriyeli Öykücü Ülfet el-İdlîbî'nin “وداعا يا دمشق” (Elveda Ey Dımaşk) Adlı Öyküsünün Edebî Tahlili

Fatma AKPINAR

Yüksek Lisans Öğrencisi, Selçuk Üniversitesi, İslami İlimler Fakültesi, Temel İslam Bilimleri Bölümü, Konya, Türkiye.

akpinarfatima.21@gmail.com

Makale Bilgileri

Öz

Makale Geçmişi

Geliş : 15.11.2022

Kabul: 19.12.2022

Yayın: 31.12.2022

Anahtar

Kelimeler:

Kısa Hikâye, Arap Edebiyatında Kısa Hikâye, Suriye’de Kısa Hikâye, Ülfet el-İdlîbî, Vedâ’an Yâ Dımaşk.

Kısa hikâye on dokuzuncu yüzyılda dünya edebiyatında yeni bir tür olarak ortaya çıkmıştır. İlerleyen süreçte Arap edebiyatında farklı coğrafyalarda da kısa hikâye tarzında eserler verilmiştir. Ülfet el-İdlîbî 1912-2007 yılları arasında yaşamış önemli bir Suriyeli hikâyecidir. Makalede öncelikle kısa hikâyenin yeni bir tür olarak Arap edebiyatında ve Suriye’de nasıl bir zeminde ortaya çıktığı ele alınmış, daha sonra kıssa kaşranın genel özelliklerine ve kısa hikâyede bulunan temel unsurlara değinilmiştir. Suriye’de kısa hikâyeciliğin öncülerinden sayılan Ülfet el-İdlîbî'nin hayatı, edebî kişiliği ve kaleme aldığı eserleri hakkında bilgi verilmiştir. Suriyeli öykücünün “Vedâ’an Yâ Dımaşk” adlı hikâye koleksiyonuna ismini veren kısa hikâyenin tematik ve teknik yönden edebî bir tahlili yapılmaya gayret edilmiştir. “Elveda Ey Dımaşk” adlı öykünün teması aşktır. Öykü, gençken âşık olduğu kadına kavuşamayan ve bu nedenle de iki defa ülkesini terk etme girişiminde bulunan bir adamın hayatını konu edinir. Hikâyede satır aralarında gizlenen başka hususlar da vardır. Bunlar, Şam’ın o dönemdeki sosyal ve dinî yaşantısı hakkında bize ipuçları vermekte, ayrıca gelenek ve modernite arasında karşılaştırma yapma imkânı sağlamaktadır.

The Quran commentary and Translations in Uzbek Published after Independence in Uzbekistan

Article Info

Abstract

Article History

Received : 15.11.2022

Accepted: 19.12.2022

Published:31.12.2022

Keywords:

Short Story, Short Story in Arabic Literature, Short Story in Syria, Ulfat al-Idlibi, Farawell Damascus.

The short story emerged as a new genre in world literature in the nineteenth century. In the following process, Arabic literature has also been given short story-style works in different geographies. Ulfat al-Idlibi is an important Syrian storyteller who lived between 1912-2007. Firstly is discussed how the short story emerged as a new genre in the what of Arabic literature and Syria then the general features of the parable and the basic elements in the short story are mentioned. An effort has been made to make a literary analysis of the thematic and technical aspects of the short story, which gave its name to the story collection of the Syrian storyteller "Farawell Damascus". The theme of the story called "Farawell Damascus" is love. He takes the life of a man who attempts to leave his country twice because the woman he loves cannot be reunited. There are other issues hidden between the lines in the story. These tell us about the social and religious life of Damascus at that time gives tips and also, it provides to make comparisons between tradition and modernity.

Atıf/Citation: Akpınar, Fatma. “Suriyeli Öykücü Ülfet el-İdlîbî'nin “وداعا يا دمشق” (Elveda Ey Dımaşk) Adlı Öyküsünün Edebî Tahlili”. *akif* 52/2 (2022), 109-128.

DOI: <https://dx.doi.org/10.51121/akif.2022.25>

“This article is licensed under a *Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International License* (CC BY-NC 4.0)”

GİRİŞ

“Kısa hikâye” 19. yy.'da yeni bir edebî tür olarak ortaya çıkmıştır.¹ İngilizcede “short story”, Arapçada “القصة القصيرة” kavramlarıyla ifade edilmektedir.² Dünya edebiyatında ilk kısa hikâyenin kim tarafından yazıldığı konusunda tam bir netlik bulunmamaktadır. Ancak bu türün Amerika'da doğduğu³ ve mimarının Edgar Allan Poe olduğu genel kabul görmektedir. Poe'nun yanı sıra Fransız yazar Guy de Maupassant da bu türde eser vermiştir. Bu iki yazarın temellerini atmasının ardından Rus yazar Nikolay Vasilyeviç Gogol ve Anton Pavloviç Çehov'un da kısa hikâyenin esaslarını belirlemede ve bu türün dünya çapında tanınıp kabul görmesinde önemli katkıları olmuştur.⁴

Arap edebiyatının modern hikâye ile tanışması, “Napolyon Bonapart'ın 1798'de Mısır'ı işgal etmesi ve 19. yüzyılda Fransızların bazı Arap topraklarını işgaliyle coğrafyanın ekonomik ve politik yönden Avrupa hâkimiyetine girerek Batı ile Arap dünyası arasında önceliklerden farklı yeni bir edebî ilişkinin başlamasıyla olmuştur. Bu dönemde Arap hikâyeciliği, yapı itibarıyla destanî etkilerden sıyrılarak Batı kaynaklı modern küçük hikâyeye doğru bir adım atmıştır. Yeni okulların açılması, öğrenim için Avrupa'ya talebe gönderilmesi, Rifâa et-Tahtâvî ile başlayan tercüme faaliyeti, 1822'de Mehmed Ali Paşa'nın Bulak'ta kurduğu matbaanın ardından Arap dünyasında yayılmaya başlayan matbaacılık ve buna paralel olarak gelişen gazetecilik yeni bir neslin yetişmesine yol açmış ve yeni edebî türlerin doğup yayılmasını hızlandırmıştır. Bu yeni nesil, Avrupa edebiyatlarına ait eserleri asıllarından okumaya, roman ve hikâyelerden başlayarak çeviriler yapmaya koyulmuştur.”⁵

Kısa hikâyenin kökeni Batı'ya dayandığından dolayı, Arap edebiyatında bu türde verilen ilk eserler, Fransızcadan ve İngilizceden tercüme ve uyarlamalar yoluyla olmuştur. Nitekim Mustafa Lütfi el-Menfelûtî'nin 1915'te yayımladığı kısa hikâyelerden oluşan el-'Aberât adlı eseri Fransızcadan uyarlamadır. Modern anlamda yazılan ilk kısa hikâye, Muhammed Teymur'un 1917'de Mısır'daki es-Süfûr gazetesinde çıkan “Trende/ في القطار” adlı hikâyedir.⁶ Bu nedenle Mısır, Arap dünyasında kısa hikâyenin doğduğu yer olarak kabul edilmiştir. Mısır'ın ardından Lübnan, Suriye, Irak başta olmak üzere diğer Arap coğrafyalarında da kısa hikâye tarzında eserler verilmeye başlanmıştır.⁷

Kısa hikâyenin Arap coğrafyasında ilgi görmeye başladığı tarihlerle bu dönemde yaşanan siyasal ve toplumsal olaylar doğrudan ilgilidir. Osmanlı'nın bölgedeki hakimiyetinin zayıflaması ve tamamen kaybedilmesi sonucu (1918) İngiliz ve Fransız kolonisi haline gelen Arap ülkeleri, zamanın acil çözüm bekleyen politik, sosyal ve kültürel meseleleri hakkında okuyucunun bilincini artırmak için yeni bir yazım türüne ihtiyaç duymuşlardır. Böylece ilk başta makâmeye benzer geleneksel tarzda yazılan kısa hikâye denemeleri bu arayışın ardından daha modern tarzda yazılmaya başlanmıştır. Günlük hayatta yaşananları ifade etmek, halkı haberdar etmek isteyen edebiyatçılar

¹ Muhammed Tasa, “Suriye Öykücülerinden Mâcid Reşîd El-'Uveyyid'in Sıcak Bir Yaz'ı”, *Marife* 6/2 (2006), 133.

² Mehmet Harmancı, “Kargaşadan Kavramsala Kısa Öykü”, *Konya Öykü Günleri 1 (Öykü Sempozyumu Bildirileri)*, ed. Mehmet Harmancı (Konya: Türkiye Yazarlar Birliği Konya Şubesi, 2004), 33.

³ Hatice Gülru Yüksel, “Anlatısal Metinler ve Kısa Öykü”, *Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi* 9/1 (Haziran 2007), 164.

⁴ Tasa, “Suriye Öykücülerinden Mâcid Reşîd El-'Uveyyid'in Sıcak Bir Yaz'ı”, 133.

⁵ Hüseyin Yazıcı, “Hikâye”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi* (Erişim 04 Ekim 2022).

⁶ Musa Yıldız, “Arap Edebiyatında İlk Modern Kısa Öykü: Muhammed Teymur'un Fî'l Kitâr'ı”, *Nüsha Şarkiyat Araştırmaları Dergisi* 2/4 (2002), 45-57.

⁷ Yazıcı, “Hikâye”.

gazete ve dergiler yoluyla okuyucularına ulaşmışlardır. İlk başlarda sanat, halka ulaşmada bir vasıta olarak görüldüğü için, niteliği düşük olsa da basın organlarının ve okuyucu sayısının artması kaliteyi de beraberinde getirmiştir.⁸

Arap hikâyesi genel olarak 20. yy.'ın başından 1. Dünya Savaşı'na, 1. Dünya Savaşı'ndan 2. Dünya Savaşı sonlarına ve 1950'den günümüze kadar şeklinde üç döneme ayrılmıştır.⁹ İlk dönem bu türde denemelerin ve ilk eserlerin verildiği dönemdir. İkinci dönemde ise Arap ülkelerinin çoğu bağımsızlığını kazandığı için her ülkenin kendi hikâyecileri yetişmiş, milli hikâyecilik doğmuştur. Ayrıca 2. Dünya Savaşı'ndan sonra yaşanan siyasi, dinî ve ekonomik sorunlar nedeniyle daha çok gerçekçi bir tavır gelişmiş, kadın hakları, zengin-fakir ayrımı, siyasi ve toplumsal sorunlar gibi yeni temalar revaç bulmuştur. Taha Hüseyin bu dönemdeki önemli isimlerden biridir. 1950'lerden sonra gelişmeye devam eden kısa hikâyecilik, zaman zaman dalgalanmalar yaşasa da genel manada olumlu bir değişim kaydetmiştir. Hikâye yazarlarının başarıları, okuyucunun kültür seviyesinin yükselmesi, eleştirmenlerin yetişmesiyle hikâyecilik de gelişmiştir. 1990'lardan itibaren "çok kısa hikâye/ short short story/ قصة قصيرة جداً" adında yeni bir tür meydana gelmiştir.¹⁰

Görüldüğü üzere kısa hikâye, sahip olduğu özellikleri ve yazılış amacı bakımından hikâyeden farklıdır. Batı ve Rus edebiyatından sonra Arap edebiyatında da bu alanda eserler verilmeye başlanmıştır. "Kıssa kasîra" ismiyle ifade edilen bu türün özellikleri şöyledir:¹¹

Kısa hikâyenin ilk özelliği, isminden de anlaşılacağı üzere kısa olmasıdır. Bu kısalıkla ilgili en az on beş dakikada en fazla iki saatte okunabilecek olması veya 1500-10000 kelime arasında olması gibi farklı kıstaslar mevcuttur.¹² Kısa hikâye, bu ilk özelliğiyle hikâye türünden ayrılmaktadır.

Kısa hikâyenin ikinci özelliği, şahıs kadrosunun az olmasıdır. Ana ve yan karakterlerin toplamı genellikle 3-4, en fazla 7-8 kişiye ulaşır. Bazen sadece ana karakterin anlatımıyla hikâye şekillenebilir.

Kısa hikâyenin üçüncü özelliği ise, öyküde "Aydınlanma anı"¹³ denilen bir anın olmasıdır. Hikâyede olaylar bir anda karışır, okuyucu bu düğümün çözülmesini beklerken hikâye aniden sonlanır.

Kısa hikâyenin belki de en önemli özelliği, okuyucuda vurucu bir etki bırakmasıdır.¹⁴ Hikâyede düğümlerin çözüldüğü bir bölüm olmaması ve hikâyenin aniden bitmesi okuyucuda derin bir iz bırakır. Okuyucu hikâyeyi zihninde tamamlamak

⁸ Sabrî Hâfız, "Modern Arap Kısa Öyküsü I", çev. Azmi Yüksel, *Nüsha Şarkiyat Araştırmaları Dergisi* 9 (2003), 78-79.

⁹ Yazıcı, "Hikâye".

¹⁰ Ğassân Hamîd Abdulmecîd, "Neş'etu'l-kıssati'l-kasîra fi Suriye ve tehavvulâtuhâ", *Mecelletu Cîl ed-Dirâsâtu'l-Edebiyye ve'l-Fikriyye* 49 (2019), 46.

¹¹ Yusuf Sami Samancı, "Toplumsalın Baskısında Bireyin Çılgınlığının Edebiyattaki İzdüşümü: Filistinli Öykücü Rîtâ 'Üdeh'in 'Kırmızı Elbise' (الفسطان الأحمر) İsimli Öyküsünün Tahlili", *Toplum-Birey İkiliminde Ortak Değerler ve Farklılıklar*, ed. Muhiddin Okumuşlar - Osman Zahid Çifçi (Konya: Türkiye İmam Hatipliler Vakfı Yayınları, 2020), 438.

¹² Nuaym el-Yâfi, *et-Tatavvuru'l-fennî li şekli'l-kıssati'l kasîra fi'l edebi's-Şamiyyi'l-hadîs Suriye Lübnan Ürdün Filistin* (Dimaşk: Menşûrâtu İttihâdi'l-Kuttâbi'l-'Arabî, 1982), 202.

¹³ el-Yâfi, *et-Tatavvuru'l-fennî li şekli'l-kıssati'l kasîra fi'l edebi's-Şamiyyi'l-hadîs Suriye Lübnan Ürdün Filistin*, 203.

¹⁴ Muhammed Yusuf Necm, *Fennu'l-kıssa* (Beyrut: Dâru's-Sekâfe, 1966), 9.

ister ve farklı ihtimaller üzerinde düşünür. Ayrıca hikâyede zaman ve mekândan ziyade olaya vurgu yapılması okuyucuların hikâyede kendilerinden bir parça bulmalarını sağlar.

Kısa hikâyede bulunan materyal unsurlar şunlardır:¹⁵

Kısa hikâyede olayları okuyucuya aktaran bir “anlatıcı” bulunur. Bu kişi yazar anlatıcı, kahraman veya çoğul anlatıcıdan biri ya da birkaçı olabilir. Anlatıcı ilahî, gözlemci figüran veya tekil bir bakış açısına sahiptir.¹⁶ Hikâyede bir veya birden fazla “olay” yer alır. Bu olayların mantık dahilinde ve belli bir sırayla anlatılmasıyla “olay örgüsü” şekillenir. Hikâyede asıl kahraman, yan karakterler ve tiplerden oluşan bir “şahıs kadrosu” vardır. Hikâyede olaylar belli bir zaman diliminde ve mekânda yaşanır. Hikâye boyunca temel bir “konu” ele alınır. Anlatıcı, olayların en çok karıştığı yerde hikâyeyi sonlandırır. Bu beklenmedik sonla okuyucunun zihninde boşluk oluşur. Okuyucu, bu boşluğu farklı ihtimalleri düşünerek zihninde kendisi tamamlar. Bu yönüyle kısa hikâyede “çözüm” bölümü tam anlamıyla bulunmamaktadır. Hikâyeyi okuyanların zihninde oluşan düşünceler anlatıcının hedeflediği ana fikirdir.

1. BİR ÖYKÜCÜ OLARAK ÜLFET EL-İDLİBÎ

1.1. Suriye Öykücülüğüne Genel Bir Bakış

Kısa hikâye Mısır ve Lübnan kanalıyla Suriye’de yayılmıştır. Kısa hikâyenin Suriye’deki tarihçesine baktığımızda ilk karşılaşmanın diğer ülkelerde olduğu gibi Batı’dan tercüme yoluyla olduğu görülmektedir. 1851’de Circî Cebrâil el-Halebî’nin tercüme ettiği “İki eşli adam / رجل ذو امرأتين” adlı hikâye, tercüme edilen ilk kısa hikâye kabul edilir. Kısa hikâye yazma konusuna ilk girişimde bulunanlar Fransîs el-Marrâş, Rızkullâh Hassûn, Selim el-Bustânî, Ahmed Fâris eş-Şidyâk, Abdullah Nedîm, Nu’mân el-Kusatî ve Şukrî el-‘Aselî gibi yazarlardır. İlk kısa hikâye ile ilgili farklı görüşler bulunmaktadır. Ahmed Fâris eş-Şidyâk’ın, 1861’de İstanbul’da çıkardığı el-Cevâ’ib gazetesinde yayımlanmış olduğu “es-Sâk ‘alâ’s-Sâk fî-Mâ Huve’l-Faryâk” isimli çalışması, kısa hikâye türünün doğmasına zemin hazırlayan ilk örnek kabul edilmektedir. Selim el-Bustânî’nin 1870 yılında el-Cinân dergisinde tefrika ettiği “el-Hiyâm fî Cinâni’s-Şâm” adlı çalışması, kısa hikâye türünün beğeni toplayan ilk örneği kabul edilmiştir.¹⁷

19. yy.’ın ikinci yarısından itibaren kısa hikâyeye tanışan Suriye’de, yirminci yüzyılın ilk çeyreğinden itibaren Batı’ya yakın tarzda eserler verilmeye başlanmıştır. Suriye’de kısa hikâye türünde ilk eseri Muhammed en-Neccâr vermiş ve kısa hikâyeciliğin babası kabul edilmiştir.¹⁸ Bu döneme damgasını vuran isimlerden biri de Ali Hulkî’dir. 1931’de yayımladığı “er-Rebî’ ve’l-Harîf” adlı kitabı Suriye’de modern anlamda ilk hikâye koleksiyonu olarak kabul edilmiş ve yazarına modern hikâyenin öncüsü olma özelliği kazandırmıştır.¹⁹

Suriye’de kısa hikâyeye ilgili ilk eserlerin farklılık göstermesindeki nedenleri; hikâyenin Batı’ya ne kadar yakın olduğu ile ilgili farklı görüşlerin bulunması, modern hikâyenin sınırlarının tam olarak çizilmemiş olması ve sürecin uyarılma, yeniden telif

¹⁵ Samancı, “Toplumsalın Baskısında Bireyin Çılgınlığının Edebiyattaki İzdüşümü: Filistinli Öykücü Rîta ‘Üdeh’in ‘Kırmızı Elbise’ (الفسطان الأحمر) İsimli Öyküsünün Tahlili”, 439.

¹⁶ Nurullah Çetin, *Roman Çözümleme Yöntemi* (Ankara: Akçağ Yayınları, 2021), 105-115.

¹⁷ Mevlüt Kula, “Modern Suriye Hikâyesine Genel Bir Bakış”, *Doğu Araştırmaları Dergisi* 7 (Ocak 2011), 18.

¹⁸ Murat Göçer, *Ğassan Kenefani ve Öykücülüğü* (Konya: Necmettin Erbakan Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2006), 29.

¹⁹ Hüseyin Yazıcı, “Suriye’de Kısa Öykü”, *İ.Ü. Şarkiyat Mecmuası* 19 (Şubat 2011), 123.

etme, tercüme etme, eserlerden alıntılar yaparak gazete ve dergilerde yayımlama ve geleneksel ile moderni sentezleyerek özgün eser verme şeklinde sıralamak mümkündür.²⁰

Kısa hikâyeciliğin Suriye'deki serüveniyle ilgili edebiyatçılar farklı tasnifler yapmışlardır. Nuaym el-Yâfi, Suriye öykücülüğünü el-Fetretu'l-Bidâiyye (başlangıç dönemi) 1930-1936, el-Fetretu'l-İntikâliyye (geçiş dönemi) 1937-1941, el-Fetretu'l-Muhâvele (çabalama dönemi) 1946-1950, el-Fetretu'r-Riyâde ve't-Tekvîn (kuruluş ve biçimlenme dönemi) 1950'den günümüze şeklinde dört döneme ayırmaktadır.²¹

Ana hatlarıyla bu dönemleri incelediğimizde şöyle bir tablo ile karşılaşmaktayız: 1920-1939 arasında çok fazla gazete ve derginin çıkması, bunların sayılarında özel olarak hikâyeye yer ayırmaları Suriye'de hikâyeciliğin ilgi görmesini sağlamıştır. İlk başlarda Fransız işgali nedeniyle, hikâyecilik daha çok Maupassant etkisinde kalmıştır. Aynı şekilde başlarda diğer ülkelerdeki gibi tarihî içerikli ve geçmişe yönelik hikâye türü ön plandadır ancak zamanla realist ve romantik tarzda modern akımlardan etkilenmiştir.²²

Yeni açılan eğitim kurumları da hikâyecilik kültürünü olumlu etkilemiştir. 1930'larda öğrencilerin eğitim için Avrupa'ya gitmeleri, yurt dışında yaşadıkları tecrübeleri yazmaları ve çevirilerin yoğunlaşması gibi yaşanan değişiklikler, edebiyatta da bir yenilik ihtiyacını hissettirmiş ve 1940'lara gelindiğinde daha farklı bir edebiyat ortaya çıkmıştır. Bu değişikliklere örnek olarak tema verilebilir. 1930'larda tema vatan iken, 1940'larda ise milliyetçilik ve Arapçılık temaları hâkimdir. Aynı yıllarda (1940) Filistin sorununun çıkmasıyla sosyal temalar da işlenmiştir.²³

Ülkede 1936'da parlamento kurulmuş, 1937'de Muhammed en-Neccâr'ın modern anlamda ilk hikâye kabul edilen "Fî Kusûri Dımaşk" adlı hikâye kitabını yayınlamasıyla, - "Dımaşk" kelimesi bir bölgeyi değil bugünkü Suriye toprakları kastedilerek- ilk defa siyasi anlamda kullanılmıştır. 1946'da ülke bağımsızlığını kazanmasıyla da bu siyasi terim kullanılmaya devam edilmiştir.²⁴ 1949'da Suriye'de ilk askerî darbe yaşanmış, 1950'lerde siyasi çekişmeler, kültürel ve sosyal sıkıntılar ortaya çıkmış ve tüm bunları dile getirmede araç olarak öykü seçilmiştir. İdeolojik liderlerin de teşvikiyle genç yazarlar öyküyü bu tür çekişmelerde kullanmalarının yanında, o dönemde siyaset kadar basın da öyküyü desteklemiştir.²⁵ Bu durum hikâyenin yaygınlaşmasını sağlasa da teknik ölçülere uygunluğunun göz ardı edilmesine neden olmuştur.

Abdüsselam el-'Uceylî'nin 1948'de yayımladığı "Bintu's-Sâhira" adlı hikâye koleksiyonu Suriye öykü tarihinde hem tarihî hem de sanatsal açıdan önemli bir dönüm noktası kabul edilmiştir.²⁶ 1940'lı ve 1950'li yıllar arasında önemli eserler verildiği için bu nesil kurucu kabul edilmiştir. Onlar yazımdaki üslubu, tekniği ve yöntemi

²⁰ Mevlüt Kula, "Modern Suriye Hikâyesine Genel Bir Bakış", *Doğu Araştırmaları Dergisi* 7 (Ocak 2011), 19.

²¹ İlknur Emekli, *Çağdaş Suriye Romancılığında Halîm Berekât ve Toplumcu Gerçekçi Romanlarının Çözümlemesi* (Erzurum: Atatürk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, 2013), 21.

²² Jacob M. Landau, *Modern Arap Edebiyatı Tarihi: (20. Yüzyıl)*, çev. Bedrettin Aytaç (İstanbul: Gündoğan Yayınları, 1994), 69.

²³ Yazıcı, "Suriye'de Kısa Öykü", 122.

²⁴ Kula, "Modern Suriye Hikâyesine Genel Bir Bakış", 28.

²⁵ Yazıcı, "Suriye'de Kısa Öykü", 130-131.

²⁶ Yazıcı, "Suriye'de Kısa Öykü", 129.

geliştirmeye çalışmış; kısa hikâyeyi basit olay örgüsünden zengin içerikli sanatsal anlatımlı bir öyküye dönüştürmüşlerdir.²⁷

1950'lerde toplumu her anlamda etkileyen devinimlerin yaşanmasıyla beraber pek çok edebî akım ve topluluk ortaya çıkmıştır.²⁸ Bu edebî topluluklardan biri de Marksist düşünceye karşı, Arap milliyetçiliğine bağlı olmasıyla öne çıkan Cem'iyetu'l-'Udebâi'l-'Arab (Arap Edebiyatçılar Cemiyeti)'tir. Topluluğun 1958'de yapılan Suriye genel kurul toplantısında yürütme organına seçilen isimlerden biri de Ülfet el-İdlibî'dir. Bu yıllar, millî bilincin canlandığı, sömürgeciliğe karşı mücadelenin yükseldiği, Filistin meselesine karşı duyarlılığın had safhada olduğu ve Arap birliği idealinin güçlendiği yıllardır.²⁹

1950'li yılların sonundan itibaren ortaya çıkan kurucu kuşağın üslubu diğerlerinden farklılık arz etmektedir. Birinci ve ikinci şahıs anlatımına geçmiş olmaları, zaman kiplerini iç içe geçirmeleri, yoğun kısa cümleler kurmaları, öyküleri bölümlere ayırmaları, öykülerin kısalması, diyalogların ağırlık kazanması bu dönemin belirgin özelliklerindedir. Zekeriya Tâmir, George Sâlim bu dönemin önemli temsilcilerindedir.³⁰

1960'lı yılların sonu ve 1970'li yılların başında öykü sanatını, diğer edebî sanatlar içerisinde önemli bir makama yükselten, Arap Dünyasında "yetmişliler kuşağı" diye isimlendirilen bir nesil gelmiştir. Yetmişli yıllardan itibaren devamlı olarak düzenlenen yarışmalarla hikâyelerde konu çeşitliliği ve üsluplarda yenilik dikkat çekmiştir.

1990'lı yıllara gelindiğinde soğuk savaşın sona ermesi, bazı ideolojilerin giderek etkisini kaybetmesi ve tek kutuplu "yeni bir dünya düzeninin" doğması gibi önemli değişiklikler olmuş ve tüm bunlar edebiyatı da etkilemiştir. Suriye edebiyatında yazar ve hikâye sayısında ciddi bir artış görülmektedir.³¹ Suriye hikâyeciliği günümüzde realizm akımının etkisinde olup modern tekniklerden yararlanarak daha çok sosyal konular üzerinde durmaya çalışmaktadır.³²

1.2. Ülfet el-İdlibî'nin Hayatı.³³

Ülfet el-İdlibî, 15 Kasım 1912'de Suriye'nin köklü mahallelerinden biri olan Salihyye'de dünyaya gelmiştir. Ebû'l-Hayr Ömer Paşa ve Nesibe ed-Dâğıstânî'nin altı çocuğu arasında tek kızdır. İlk olarak kız hazırlık okuluna gitmiş, 1921'de tifoya yakalanması sebebiyle eğitimine ara vermiştir. Bir yıl sonra evlerinin yakınında açılan "el-'Afîf" isimli okula devam etmiştir. 1927'de buradan başarıyla mezun olduktan sonra Dâru'l-Mu'allimât'a kaydolmuştur. 1929 yılında Doktor Hamdi Bey'le evlenmiş ve okulu bırakmıştır. Yasir, Ziyad ve Leyla adlarında üç çocukları vardır.

Dönemin çeşitli kültürel ve edebî cemiyetlerine üye olmuştur. Yaşadığı dönemde ülkesinde yaşanan siyasi olayları yakından takip etmiş, işgalci Fransız güçlerine karşı yapılan ayaklanmalara, özellikle de kadınların olduğu gösterilere katılmıştır. Yaklaşık on

²⁷ Tasa, "Suriye Öykücülerinden Mâcid Reşîd El-'Uveyyid'in Sıcak Bir Yaz'ı", 135.

²⁸ Abdulmecîd, "Neş'etu'l-kıssati'l-kasıra fî Suriye ve tehavvulâtuhâ", 41.

²⁹ Kula, "Modern Suriye Hikâyesine Genel Bir Bakış", 26.

³⁰ Tasa, "Suriye Öykücülerinden Mâcid Reşîd El-'Uveyyid'in Sıcak Bir Yaz'ı", 135.

³¹ Yazıcı, "Suriye'de Kısa Öykü", 139-140.

³² Yazıcı, "Suriye'de Kısa Öykü", 142.

³³ Elmas Alamaslı, *Modern Suriye Edebiyatı'nda Ülfet El-İdlibî ve Kısas Şâmiyye Adlı Öykü Seçkisinden Seçme Hikâyelerin Teknik İncelenmesi* (Erzurum: Atatürk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2021), 20-21.

yıl Sanat ve Edebiyatı Koruma Yüksek Kurulu'nun nesir komitesinde, kısa bir süre de Suriye Arap Sineması Vakfı'nda etik kontrol komitesinde çalışmıştır. 22 Mart 2007'de Paris'te vefat etmiştir. Şam'da medfundur.

1.2. Ülfet el-İdlibî'nin Edebî Kişiliği ve Eserleri

Edebiyata olan ilgisi çocukluğunda başlamıştır. Babası Ömer Paşa, ona el-Eğâni, el-İkdu'l-Ferîd, el-Emâlî' gibi önemli eserleri küçük yaşta okutmuştur. Kendi ifadesine göre, on iki yaşlarındayken muallakalardan veya Arap edebiyatındaki diğer şiirlerden beyitler ezberlediğinde, babası tarafından ödüllendirilmiştir.³⁴ Dayısı, Suriye'nin ünlü edip ve romancılarından Kazım ed-Dâğıstânî'dir. Dayısının yönlendirmeleriyle genç yaşta Mahmud Teymur, Taha Hüseyin gibi Mısırlı önemli yazarların eserlerini okumuştur. Aynı şekilde bazı önemli ediplerle de onun aracılığıyla tanışmıştır. Arap edebiyatının yanı sıra dünya edebiyatından da kitaplar okumuştur. Maupassant, Tolstoy, Dostoyevski, Rousseau, Balzac takip ettiği yazarlardan bazılarıdır.³⁵

Evlendiği için okulu bıraksa da okumayı bırakmamıştır. 1932'de ilk evladının doğumunun ardından geçirdiği bir hastalık nedeniyle yatağa düşmüştür. Bir yıl devam eden bu süreci günde aralıksız on saat okuma yaparak fırsata dönüştürmüştür. 1940'lardan itibaren çeşitli cemiyetlere üye olması, yazarlığa adım atmasında önemli bir dönüm noktası olmuştur. 1940'ta en-Nedve Cemiyeti'ne üye olmuş ve bu cemiyet sayesinde geniş edebî faaliyetlerde bulunmuştur. Ailesi dışından onun yeteneğini fark eden ilk kişi, Arapça profesörü Edip et-Takî el-Bağdadî'dir. Daru'l Muallimât'ta öğrenci iken açmak istediği edebiyat kulübünü 1942'de "en-Nedvetü's-Sekâfiyyetü'n-Nisâiyye" adıyla açmış ve her salı sabahı burada buluşarak faaliyetlerde bulunmuşlardır. 1945'te ise "Halkatü'z-Zehra el-Edebiyye" derneğine üye olmuştur.³⁶ Üye olduğu diğer dernekler Doha Edebiyat Derneği, Muntedâ Sekîne, Arap Edipler Derneği'dir.³⁷

1947'de "el-Karârul 'Ehîr" isimli ilk hikâyesini yazarak Londra Radyo'sunun düzenlediği yarışmaya göndermiş ve üçüncü olmuştur. Kazandığı bu dereceyle beraber yazma isteği daha da artmıştır. Kısa bir süre sonra yazdığı "ed-Dersu'l-Kâsî" adlı ikinci hikâyesi, Mısır'daki er-Risâle dergisinde yayımlanmıştır. 1953'te ise "Kısas Şâmiyye" adıyla ilk kitabı çıkan yazar, ondan fazla eser vermiştir.³⁸

Ülfet el-İdlibî, Suriye hikâyeciliğinin öncü kadın yazarlarından biridir. Eserlerinde Şam'da günlük yaşam, kadın ve çocuk hakları, sosyal eşitlik gibi temaları sıkça işlemiştir. İçinde yaşadığı toplumun adeta fotoğrafını çekmiş ve bu gerçekliği kurguyla harmanlayarak yazıya dökmüştür. Etkileyici kurguları sebebiyle bilhassa kadın yazarlar arasında önemli bir yeri vardır. Gelenek ve modernite olgularını çift yönlü olarak kaleme alan yazarın eserleri döneme ışık tutması nedeniyle belge niteliği taşır.³⁹

Suriye başta olmak üzere pek çok ülkeden ödül almıştır. Suriye Kültür Bakanlığı 1993'te yazarı onurlandıran taç giyme töreni düzenlemiştir. Ayrıca tören içeriği

³⁴ Tilfiyûn Ūrînet, "Ülfet İdlibî: Edebiyyetu'l-Hârati'd-Dımaşkıyyeti Elletî Hamelet Kıyemu't-Tenvîr ve'l-Hurriyye" *Youtube* (5 Mart 2022), 05.00-05.21.

³⁵ Dursun Hazer, "Ülfet el-İdlibî'nin 'Dımaşk ya Besmetu'l-Huzn' Adlı Romanında İşlenen Eski Şam Muhitinde Kadın Olma", *Nüsha Şarkiyat Araştırmaları Dergisi* 30 (2010), 60.

³⁶ Alamaslı, *Modern Suriye Edebiyatı'nda Ülfet El-İdlibî ve Kısas Şâmiyye Adlı Öykü Seçkisinden Seçme Hikâyelerin Teknik İncelenmesi*, 22.

³⁷ el-Mısbâh Durûbu'l-Mubdi'în, "Ülfet el-İdlibî" (Erişim 28 Ekim 2022)

³⁸ el-Mısbâh Durûbu'l-Mubdi'în, "Ülfet el-İdlibî" (Erişim 28 Ekim 2022)

³⁹ Bülent Korkmaz, "Suriyeli Yazar Ülfet İdlibî'nin Kadınlar Hamamı", *Fe Dergi* 4/1 (2012), 57.

hakkında bilgi vermek için özel bir sayı çıkartılmıştır. Abdüsselam el-Uceylî, Bedî' Hakkı, İsa Fettûh, Emira Dora gibi önemli yazarlar, Ülfet el-İdlibî hakkında yazılar yazmışlardır.⁴⁰ Yazar, edebiyat kulüplerinde ve kültür merkezlerinde pek çok konferans vermiştir. Kadınlarla ilgili konferanslara katılmaya da önem vermiştir. Yerel, bölgesel ve küresel çapta pek çok televizyon ve radyo programına katılmış, röportajlar vermiştir. Eserleri İngilizce, Fransızca, Rusça başta olmak üzere ondan fazla dile çevrilmiştir.⁴¹

Ülfet el-İdlibî tarafından kaleme alınan eserlerden tespit edebildiklerimiz şunlardır:⁴²

Kısa Şâmiyye (Şam Hikâyeleri), 1954.

Vedâ'ân Yâ Dımaşk⁴³ (Elveda Şam), 1963: On yedi kısa hikâyeden oluşmaktadır. İşgalcilere karşı verilen mücadeleler, sosyal adalet, geleneksel kurallardan dolayı kadınların yaşadığı sıkıntılar gibi konular işlenmiştir.⁴⁴

el-Manûlyâ fî Dımaşk ve 'Ehâdîs 'Uhrâ (Şam'da Manolya ve Diğer Konuşmalar), 1964.

Ve Yedhaku's-Şeytân (Ve Şeytan Gülüyor), 1970.

Nazratun ilâ 'Edebinâ eş-Şa'biyy: Elf Leyle ve Leyle ve Sîratu Melik Seyf Bin Zî Yezen (Halk Edebiyatımıza Bakış: Binbir Gece Masalları ve Emîr Seyf Bin Zî Yezen'in Hayatı), 1974.

'Asiyu'd Dem' (Gözyaşlarının İsyanı), 1976.

Kısa Menşûra (Yayımlanmış Hikâyeler), 1976

Dımaşk Yâ Besmete'l-Huzn (Hüznün Gülümseyişi Şam), 1980.

Nefehât Dımaşkıyye (Şam Esintileri), 1990.

Hikâyetu Ceddî (Dedemin Hikâyesi), 1991.

Vedâ'u'l-'Ehibbe (Sevgililerin Vedası), 1992.

Mâ Verâu'l-Eşyâi'l-Cemîle (Güzel Şeylerin Ardında), 1996.

'Âdât ve Tekâlîdu'l-Hârâti'l-Dımaşkıyyeti'l-Kadîme (Eski Şam Mahallelerinin Adetleri ve Gelenekleri), 1996.

2. ÜLFET EL-İDLİBÎ'NİN "وداعا يا دمشق" (ELVEDA EY DIMAŞK) ADLI ÖYKÜSÜNÜN EDEBÎ TAHLİLİ

Ülfet el-İdlibî'nin önemli eserlerinden biri de "Vedâ'ân Yâ Dımaşk" adlı öykü koleksiyonudur.⁴⁵ Koleksiyonda on yedi öykü bulunmaktadır. Bu bölümde kitaba da adını veren "Vedâ'ân Yâ Dımaşk" adlı öykü, muhteva özellikleri, şekil ve metot özellikleri bakımından incelenecektir.

⁴⁰ Alamaslı, *Modern Suriye Edebiyatı'nda Ülfet El-İdlibî ve Kısa Şâmiyye Adlı Öykü Seçkisinden Seçme Hikâyelerin Teknik İncelenmesi*, 23.

⁴¹ el-Mısbâh Durûbu'l-Mubdi'în, "Ülfet el-İdlibî" (Erişim 28 Ekim 2022)

⁴² Arageek, "Men Hiye Ülfet el-İdlibî" (Erişim 28 Ekim 2022) ; el-Mısbâh Durûbu'l-Mubdi'în, "Ülfet el-İdlibî" (Erişim 28 Ekim 2022)

⁴³ Bu kitap Eyüp Tanrıverdi tarafından Türkçeye tercüme edilmiş ve "Elveda Ey Dımaşk" adıyla 2009 yılında Ağaç Yayınevinden çıkmıştır.

⁴⁴ Yazıcı, "Suriye'de Kısa Öykü", 136.

⁴⁵ Ülfet el-İdlibî, *Vedâ'an Yâ Dımaşk* (Dımaşk: Dâru Tılâs, 2001).

2.1. Muhteva Özellikleri

Ülfet el-İdlibî'nin "Vedâ'ân Yâ Dımaşk" adlı öyküsünün muhteva tahlili yapılırken önce hikâyenin özeti verilecek ardından hikâyenin zaman ve mekân sınırlılığı, kahraman kadrosu, ana fikri ve problematiği ele alınacaktır.

2.1.1. Özet

Hikâye ana karakter Sadi Bey'le ilgili kısa bir tanıtımla başlar. Mehtaplı bir gecede evinin balkonundaki içki sofrasında eski dostu Fuat'la yaptığı sohbetle devam eder. Sadi Bey üçüncü kadehini yuvarladıktan sonra, arkadaşına kaçmanın yığıtlık olup olmadığını sorar. Arkadaşından aldığı onay mahiyetindeki cevap üzerine, bir zamanlar kendisinin de kaçtığını söyler ve hikâyesini anlatmaya başlar:

Sadi Bey on sekiz yaşlarındaiken ailesiyle beraber el-İmare Mahallesi'nde oturmaktadır. Yan komşuları, babasıyla kadim dostlukları olan Halim Paşalardır. Sadi Bey ile paşanın kızı Seniyye birbirlerini çok sevmektedirler. Buluşup görüşebilecekleri hiçbir fırsatı kaçırmazlar. Toplu ortamlarda uzaktan bakışır, anlaşırlar. İlerleyen zamanlarda üzerlerindeki gözetim arttığı ve yüz yüze görüşmek zorlaştığı için mektuplaşmaya başlarlar. Seniyye Sadi Bey'e yazdığı bir mektupta ailesi taziyyeye gittiği için evde kimse olmadığını, akşamdan sonra evlerine gelmesini söyler. İki sevgili evlerinin selamlığında sarılır, hasret giderir, muhabbet eder daha sonra da mecburen ayrılırlar. Seniyye birkaç gün sonra bir mektup daha yazar ve Sadi Bey'e bir talibi çıktığını, babası ona vermeden, gelip kendisini istemesini söyler. Bunları okuyan Sadi Bey annesine koşar, durumu anlatır. O sırada babası da çıkagelir ve olayları öğrenir. Annesi bu işlerin usulünce olması gerektiğini, aceleye gelmeyeceğini söyler. Emekli bir subay olan babası ise gurur yapar ve Halim Paşa'ya gidip kızını ister. Fakat Paşa, iki aile arasındaki sınıf statü farkından dolayı Seniyye'yi vermez. Sadi Bey'in babası bu duruma çok bozulur ve diğer aileyle araları açılır. Sadi Bey yaşananlardan sonra yıkılır ama belli etmemeye çalışır. Olayın mahallede duyulmasının ardından alay konusu olan ve buna artık daha fazla tahammülü kalmayan Sadi Bey buralardan gitmeyi düşünür. Seniyye mektuplarında, giderse onusuz yapamayacağını söylese de, Sadi Bey Sao Paulo'ya dayısının yanına çalışmaya gider. Orada işleri yolundadır ve kazancı iyidir. Yeni hayatında pek çok kadınla beraber olsa da, Seniyye'yi unutamaz aksine hatırlar ve özlemi artar. Bir gece artık dayanamadığını fark eder ve yirmi yıl sonra memleketine geri döner. Ülkesinin değiştiğine ve ilerlediğine şahit olur. Seniyye'yle karşılaşmak için can atsa da bunun zor olacağını düşünür. Sadi Bey Seniyye'nin, kocasıyla tanıştırmak için kendisini evine davet etmesine, ilk adımı Seniyye'nin atmasına şaşırır. Seniyye'nin kocası Sadi Bey'e göre zengin bir ahmaktır. Bu ilk davetten sonra Sadi Bey ve Seniyye pek çok defa aynı ortamlarda bulunurlar. Evvelsi gece Seniyye Sadi Bey'i yazlığına davet eder. Seniyye'nin mavi elbisesi, menekşe parfümü Sadi Bey'e yirmi yıl önce evlerindeki son buluşmalarını hatırlatır. Sadi Bey ve Seniyye biraz muhabbet ettikten sonra birbirlerini hâlâ çok sevdiklerini fark ederler. Seniyye sahip olduklarından, eşinden ve iki oğlundan onun için vazgeçeceğini söyler. Seniyye iki oğlunu uyutmaya gidince, Sadi Bey bulunduğu ortamı süzer, düzeni ve huzuru bozmaya hakkının olmadığını düşünerek balkondan atlayarak kaçır. Fuat'a bu gece Şam'da son gecesi olduğunu, kararından caymamak için kendisini çağırdığını söyler. Amerika biletini gösterir, gitme vaktinin geldiğini söyler. Sadi Bey, son defa Şam'a bakar ve "Bir daha görüşmemek üzere!" diyerek veda eder.

2.1.2. Öykünün Zaman ve Mekân Sınırlılığı

Görüldüğü üzere hikâyede bir ana biri yan olmak üzere iki farklı olay vardır. Çerçeve vazifesi gören ilk olay ana karakter Sadi Bey'in evinin balkonundaki içki sofrasında, dostu Fuat'la yaptığı sohbetir. Bu konuşmalar mehtaplı bir gecede başlar ve sabah olmadan sona erer. Bu anlamda kısa hikâyenin zaman sınırlılığına iyi bir örnektir. İkinci olayda ise Sadi Bey yirmi yıl öncesine gider. Gençliğinde âşık olduğu Seniyye adındaki sevgilisiyle buluşmalarını, hazin ayrılıklarını, ülkesini bırakıp gidişini anlatır. Yirmi yıllık gurbet hayatına daha fazla dayanamayan Sadi Bey'in memleketine geri dönmesinin ardından, Seniyye'yle buluşmaları ve son görüşmeleri olan evvelsi güne kadarki süreç de kısadır.

Hikâyede olayların cereyan ettiği mekânlara bakıldığında, esas olay olan yakın arkadaşı Fuat'la yaptığı içki sofrasındaki konuşmalar, Sadi Bey'in evinin balkonunda gerçekleşmektedir. Yan olayda kullanılan mekânlar ise şöyledir: Sadi Bey'in ve Seniyye'nin çocukken oturdukları el-İmare Mahallesi'ndeki evlerinin sokağı, Sadi Bey'in evleri, Halim Paşa'nın evi, Rahibe ve Anber Mektebi, haberleşmelerini sağlayan su kanalı, Sadi Bey'in çalışmak için gittiği Brezilya'nın Sao Paulo Eyaleti, Seniyye'nin kocası ve iki oğluya beraber yaşadığı ez-Zebedânî yazlığı. Hikâyedeki mekânlar gerçek dünyada var olan somut mekânlardır. Dış mekânlar ağırlıktadır.

2.1.3. Öykünün Kahraman Kadrosu

Ana olaydaki kahramanlar Sadi Bey ve içki arkadaşı Fuat'tır. Her iki olayda da olayların etrafında şekillendiği ana kahraman Sadi Bey'dir. Yan olaydaki karakterler; Sadi Bey'in gençken âşık olduğu Seniyye, Sadi Bey'in anne ve babası ve Halim Paşa'dır. Sadece adı geçen figüran kahramanlar: Sadi Bey'in gurbetteki dayısı, Seniyye'nin kocası ve iki çocuğu, paşanın kahyası, seyis, berber, mahallenin ileri gelenleri ve gençleri, Sadi Bey'in Brezilya'da âşık olduğu kadınlardır. Hikâyedeki karakterlerin sayısı ondan fazla olsa da etkileri bakımından diyalogları olan kahramanlar asıl kahramanlardır. Bu yönüyle kısa hikâyenin "az sayıda şahıs kadrosundan oluşma" özelliğine uymaktadır.

Hikâyede kişilerin sunumu ya anlatıcı ya da Sadi Bey tarafından yapılmaktadır. Sadi Bey her iki olayda da kaçmayı düşündüğü için düz bir yapı arz etmektedir. Seniyye ise giyim- kuşam, davranış ve düşünce bakımından yirmi yıl öncesinden farklı olduğu için çok boyutlu bir yapıdadır. Anlatıcının karakterler için seçtiği isimler ve karakterlerin yaşantıları genel olarak uyumludur. Şöyle ki "Sadi" "uğurlu" demektir. Aştan yana yüzü gülmese de Brezilya'da kazançlı ve başarılı bir hayat yaşamıştır. "Gönül" anlamına gelen "Fuat" da arkadaşı Sadi Bey'i kırmadan, yargılamadan dinlemektedir. "Seniyye" "yüce" demektir. Seniyye de babası, Sadi Bey ve kocası tarafından genel olarak el üstünde tutulmuştur.

2.1.4. Öykünün Ana Fikri ve Problematığı

Öykünün teması aşktır. Gençlik aşkına kavuşamadığı için iki defa ülkesini terk etme kararı alan bir adamın hayatını konu edinir. Sanat eserleri okuyuculara edebî bir zevk vermenin yanı sıra gerçek hayatı da bir ayna gibi yansıtma özelliğine sahiptirler. Bu öykünün de satır aralarında yer alan diğer konular şunlardır: Şam'da sosyal hayat, mahalle kültürü, gelenek ve modernite arasında aşk, kadınlar ve aile hayatı. Sadi Bey gelenek ve modernite arasında kalmış, çelişkileri olan biridir. Bir yandan Seniyye'nin açılmasını ilerleme kabul ederken, öte yandan kendisini kocasıyla tanıştırma cesaretini garipsir. Sadi Bey'in ülkesine döndükten sonra Seniyye ile görüşmek için can atmasına rağmen en sonunda evli ve çocuklu bir kadınla görüşmeye devam etmesinin cinayet

olduğuna karar vermesi, O'nun geleneklerine bağlı kalmayı önemseyen bununla beraber modernliğe öyküden bir tarafının da olduğunu göstermektedir.

2.2. Öykünün Şekil ve Metot Özellikleri

2.2.1. Öyküdeki Kelime Tercihleri ve Cümle Yapıları

Hikâyede diyaloglar dahil tüm ifadelerde fasih bir dil kullanılmış, yerel kelimeler tercih edilmemiştir. Çođunlukla kurallı cümleler kurulsa da bazı bölümlerde duyguyu yansıtmak için eksiltili⁴⁶ ve devrik⁴⁷ cümlelere yer verilmiştir. Haberî cümleler daha fazla olmakla birlikte inşaî cümleler de mevcuttur. "Yavrum!",⁴⁸ "Kardeşim!"⁴⁹ gibi samimi hitap cümleleri vardır. Olaylar anlatılırken fiil cümlelerine ağırlık verilmiştir. Mazi, muzâri, emir⁵⁰, nehiy⁵¹ kipleri bir arada kullanılmıştır. Muzâri fiiller ağırlıkta olsa da Türkçe tercümesinde daha çok mazi formatı tercih edilmiştir. Anlatımda ara cümlelere⁵² ve tezyillere⁵³ yer verilerek itnâb yapılmıştır. Tamlamalar ve vasl yoluyla uzun cümleler kurulmuş ancak bu durum anlaşılabilirliği olumsuz etkilememiştir. Soru⁵⁴ ve ünlem⁵⁵ cümleleri tekdüze sıkıcı bir anlatım olmasını engellemiştir.

2.2.2. Öyküdeki Edebî Üslup ve Anlatım Teknikleri

Anlatıcı şairane bir üslup kullanmıştır. Cümleleri yalın değil süslüdür. Yazar anlatımına çeşitlilik ve derinlik katmak için bazı anlatım tekniklerinden faydalanmıştır.

2.2.2.1. Öyküdeki Edebî Sanatlar

Öyküde en fazla istiare sanatı kullanılmıştır.⁵⁶ Bir örnek verecek olursak:

"وكأن له مخالب تنغرز في قلبي ونيدا ونيدا"⁵⁷

Sadi Bey, içinde duyduğu korkuyu, pençeleri olan bir yırtıcı hayvana benzetmiş ve "Sanki onun kalbime yavaş yavaş batan pençeleri vardı" diyerek meknî istiare yapmıştır.

Teşbih sanatının farklı türlerine de öyküde yer verilmiştir.⁵⁸

"وتتطم آمالي كلها كما يتطم لوح من زجاج شفاف ارتطم بأرض صلبة..."⁵⁹

Sadi Bey Seniyye'yle kavuşamayacaklarını anladığında, "Bütün umutlarım âdeta şeffaf, kristal bir levhanın sert bir yere düşüp de parçalandığı gibi paramparça olmuştu." diyerek teşbih sanatına başvurmuştur.

Öyküde kinayeli bir anlatım tercih edilmiştir.⁶⁰ Akli mecaz⁶¹, mecazımürsel⁶² ve tenasüp⁶³ sanatlarına da yer verilmiştir.

⁴⁶ Bk. el-İdlibî, *Vedâ'an Yâ Dimaşk*, 37, 38, 45, 47.

⁴⁷ Bk. el-İdlibî, *Vedâ'an Yâ Dimaşk*, 34, 36, 46.

⁴⁸ Bk. el-İdlibî, *Vedâ'an Yâ Dimaşk*, 39.

⁴⁹ Bk. el-İdlibî, *Vedâ'an Yâ Dimaşk*, 43, 48.

⁵⁰ Bk. el-İdlibî, *Vedâ'an Yâ Dimaşk*, 34, 45.

⁵¹ Bk. el-İdlibî, *Vedâ'an Yâ Dimaşk*, 37.

⁵² Bk. el-İdlibî, *Vedâ'an Yâ Dimaşk*, 33, 36, 44.

⁵³ Bk. el-İdlibî, *Vedâ'an Yâ Dimaşk*, 42.

⁵⁴ Bk. el-İdlibî, *Vedâ'an Yâ Dimaşk*, 34, 38, 43, 45, 46, 47, 48.

⁵⁵ Bk. el-İdlibî, *Vedâ'an Yâ Dimaşk*, 36, 37, 38, 42, 43, 46, 48.

⁵⁶ Bk. el-İdlibî, *Vedâ'an Yâ Dimaşk*, 33, 35, 36, 37, 38, 39, 43, 44, 46, 48.

⁵⁷ Bk. el-İdlibî, *Vedâ'an Yâ Dimaşk*, 39.

⁵⁸ Bk. el-İdlibî, *Vedâ'an Yâ Dimaşk*, 34, 37, 40, 47.

⁵⁹ Bk. el-İdlibî, *Vedâ'an Yâ Dimaşk*, 40.

2.2.2.2. Öykünün Perspektifi

Hikâyede özetle de belirtildiği üzere iki farklı bakış açısı vardır. Bu iki olay iç içe geçirilerek okuyucuya sunulmuştur. Sadi Bey'in Fuat'la yaptığı konuşmalar yazar anlatıcı tarafından anlatılmıştır. Yazar olaylara dahil olmadan, yaşananları izleyerek gözlemlerini paylaşmıştır. "Sadi Bey'in kederlerini kadehlere gömmek istediğinde en yakın arkadaşlarıyla içmeyi tercih etmesi, Fuat'ın kendisini ilgilendirmeyen bir şey hakkında bilgi sahibi olmayı isteyen kimse gibi görünmek korkusuyla sözünü tamamlamasını istememesi" gibi ifadelerden yazarın ilahî bakış açısıyla yazdığını anlaşılmaktadır. Sadi Bey'in yirmi yıl öncesine giderek anlatmaya başladığı olaylar ise ana karakter Sadi Bey tarafından anlatılmıştır. Okuyucular yaşananları sadece Sadi Bey'in ağzından sınırlı bir bakış açısıyla dinleseler de birinci tekil şahıs kullanımı hikâyede daha samimi bir atmosfer oluşturmuş ve etkileyciliği artırmıştır.

2.2.2.3. Öyküdeki Anlatım Teknikleri

Hikâyede anlatma ve gösterme tekniği bir arada kullanılmıştır. Yazar diyaloglara⁶⁴ yer vererek anlatımında doğallık sağlamıştır. Diyaloglarda sahneleme tekniğinden ziyade "dedi" ifadelerini kullanarak gösterme tekniğini dolaylı bir şekilde uygulamıştır. Türkçeye tercümede "dedi" ifadelerinin tamamına yer verilmemiş, akıcılığı sağlamak için farklı tasarruflarda bulunulmuştur. Hikâyede Sadi Bey'in bir iç monoloğu da vardır:

"Düşünmeye ve kendi kendime sormaya başladım:

Benim bu güzelliği bozmam doğru olur mu?

Bu eşsiz tabloyu karalamam...

İki küçük meleğin mutluluğunu mutsuzluğa dönüştürmem...

Bu yuvayı yıkmam doğru olur mu?

*Hayır... Asla böyle bir işe girişmeyeceğim."*⁶⁵

Hikâyede mekânlar ve şahıslar çoğu zaman tasvir edilmiştir. Hikâyenin başında ve sonunda yer alan Sadi Bey ve Fuat hakkındaki tasvirler, yazar anlatıcı tarafından yapılmıştır. Sadi Bey'in hatıralarını anlatmaya başladığı kısımdan itibaren yapılan tasvirler ise, Sadi Bey'e aittir. Sadi Bey, tasvirlerini olaylara gerçeklik katmaktan ziyade, yaşadığı duygunun bir benzerini muhatabının hissedebilmesi için yapmıştır. Bu yönüyle Sadi Bey'in tasvirleri öznelidir. Sadi Bey'in Seniyye ile ilk buluşmalarında Halim Paşaların selamlığını tasvir ettiği kısım şöyledir:

*"Ayın ışıkları bizi sarmalamış, gölgeler etrafımızda dans ediyordu. Fıskiye bize şarkı söylüyor, yasemin bizimle oynuyor, çiçeklerini üzerimize sallıyordu."*⁶⁶

Daha önce de ifade edildiği gibi hikâyede pek çok zaman kipi bir arada kullanılmıştır. Ana olayda Sadi Bey Fuat'a iki defa kaçtığını söyledikten sonra bir

⁶⁰ Bk. el-İdlibî, *Vedâ'an Yâ Dımaşk*, 33, 38, 39, 40, 41, 42, 47.

⁶¹ Bk. el-İdlibî, *Vedâ'an Yâ Dımaşk*, 41. "وكانت رسائلها تزيد في أملي وعذابي."

⁶² Bk. el-İdlibî, *Vedâ'an Yâ Dımaşk*, 33. "ولما استقرت الكأس الثانية في جوف سعدي بك."

⁶³ Bk. el-İdlibî, *Vedâ'an Yâ Dımaşk*, 33. "فالأمسية ممتعة، والهواء دافئ معطر، والقمر بدر."

⁶⁴ Bk. el-İdlibî, *Vedâ'an Yâ Dımaşk*, 34, 38, 45, 46, 47, 48.

⁶⁵ Bk. el-İdlibî, *Vedâ'an Yâ Dımaşk*, 47, 48.

⁶⁶ Bk. el-İdlibî, *Vedâ'an Yâ Dımaşk*, 37. Diğer tasvirler için bk. el-İdlibî, *Vedâ'an Yâ Dımaşk*, 33, 35, 37, 38, 39, 40, 43, 44, 47, 48.

hatırasını anlatmaya başlar. Geriye dönüş tekniği kullanılarak olayın gerçekleştiği andan yirmi yıl öncesine gidilir. Bu, ana olayı daha iyi anlamamızı, kahramanı daha yakından tanımamızı sağladığı için yapıcı bir geriye dönüştür.

Hikâyede Sadi Bey ve Seniyye'nin kanatlar hakkında yaptığı sohbetin, Seniyye'nin mavi elbisesinin ve menekşe kokusunun ikişer defa tekrar etmesi⁶⁷ leitmotiv tekniğinin kullanıldığını göstermektedir.

SONUÇ

Ülfet el-İdlibî 1947'de yazım hayatına başlamış, 1996 yılına kadar kısa hikâyeye, roman ve inceleme türünde yaklaşık on üç tane eser kaleme almıştır. Suriye'de özellikle kadın yazarlar arasında önemli bir yere sahiptir.

Yazarın eserlerinden biri de "Vedâ'an Ya Dımaşk" (Elveda Ey Dımaşk) isimli on yedi öykünün yer aldığı hikâyeye kitabıdır. Kitaba ismini veren "Vedâ'an Ya Dımaşk" adlı öykü kitapta dördüncü sırada bulunmaktadır. Öykünün teması aşktır. Öykünün konusu, gençken sevdiği kızı unutamayan bir adamın aşkının, ilerleyen yaşlarında hayatına olan etkisidir. Öyküde konu edinen olaylar zinciri sırasıyla şöyledir: Birbirlerini seven iki gencin aşkı, kızın ailesinin evlenmelerine izin vermediği için delikanlının ülkesini terk etmek zorunda kalması, delikanlının gurbette daha fazla yapamayarak yıllar sonra vatanına geri dönmesi, âşıkların yeniden buluşup görüşmeleri sonucunda birbirlerini hâlâ çok sevdiklerini fark etmeleri fakat adamın sevdiği kadını iki çocuğundan ayırmak istememesi ve sevdiği uğruna ikinci defa ülkesini terk etme girişiminde bulunmasıdır. Bu yönüyle öyküdeki ana olay adamın yaşadığı aşk macerası, çerçeve vazifesi gören olay ise gençlik yıllarından o ana kadar yaşadıklarını bir akşam oturmasında arkadaşına anlatmasıdır.

Hikâyede çerçeve olay örgüsünde karakterler Sadi Bey ve arkadaşı Fuat'tır. Ana olay örgüsündeki esas kahramanlar Sadi Bey ve Seniyye; yan karakterler ise Sadi Bey'in anne ve babası, Seniyye'nin babası Halim Paşa, kâhya, mahalle eşrafı, Seniyye'nin kocası ve iki oğludur. Yazar, kahramanları diyaloglar yoluyla konuşturarak onların davranışları, karakterleri, giyim tarzları hakkında bilgi sahibi olmamızı, karakterlere dair tahliller yapmamızı sağlar.

Hikâyede çerçeve olay, Dımaşk'taki kameriyede bir akşam üstü başlayıp sabah olmadan sona ermektedir. Bu bakımdan hikâyeye sınırlı bir zaman ve mekânda geçmektedir. Hikâyedeki ana olay örgüsü ise yirmi yıldan fazla bir süreci anlatmakta; olaylar Dımaşk'ta ve Brezilya'nın Sao Paulo eyaletinde geçmektedir. Bu yönüyle hikâyenin zaman ve mekân sınırlılığının geniş olması dikkat çekmektedir. Bunun nedeni ise öykü içinde öykü anlatılmasıdır.

Hikâyede fasih bir dil kullanılmış ve ammice ifadelere yer verilmemiştir. Hikâyeye daha çok birinci şahsın perspektifinden anlatılmaktadır. Hikâyede geniş bir anlatım olsa da ana olaya odaklanılarak gereksiz ayrıntılardan kaçınılmıştır. Bu yönüyle kısa hikâyeye üslubuna uygundur. Hikâyede akıcılığı ve doğallığı sağlamak için diyaloglara ve iç monoloğa yer verilmiştir. Ayrıca tasvir, geriye dönüş ve leitmotiv tekniği kullanılarak anlatıma çeşitlilik katılmıştır.

"Vedâ'an Ya Dımaşk" adlı hikâyeye Arap toplumunda önemli bir yeri olan Suriye toplumunun tarihi ve sosyal yapısı hakkında bilgiler vermektedir. Bu bilgiler ışığında

⁶⁷ Bk. el-İdlibî, *Vedâ'an Yâ Dımaşk*, 38, 44, 45, 46.

Suriye halkının aile hayatını, Suriye’de yaşanan iç karışıklıkları, Suriye’nin yıllar içerisinde yaşadığı değişimleri daha iyi anlayabilmekteyiz. Ülfet el-İdlibî’nin ve diğer yazarların Suriyeyi konu edinen öyküleri hakkında yapılan tahlil çalışmalarının şu anda gerek mülteci kamplarında gerek de ülkemiz başta olmak üzere dünyanın farklı yerlerinde mülteci konumunda yaşayan Suriyelileri daha doğru tanıyabilmek, buldukları ülkenin halklarıyla yaşadıkları kültürel ve toplumsal farklardan kaynaklanan sorunları çözme noktasında önemli katkıları olduğunu ve bu tarz çalışmaların artması gerektiğini düşünmekteyiz.

EK- “ELVEDA EY DIMAŞK” (وداعا يا دمشق) İSİMLİ ÖYKÜNÜN ÇEVİRİSİ

Sadi Bey -arkadaşlarının tabiriyle- hafif meşrep biridir. Üçüncü kadehini de midesine indirdiğinde normalde sahip olduğu nezih hâli bir hafifliğe dönüşür, uzun süren suskunlukları ancak meclisin sonunda bitecek bir gevezeliğe dönerdi. Kendisi de bu ayıbını bildiği için kederlerini kadehlerin dibine gömmek istediğinde en samimi dostlarıyla içmeyi tercih ederdi. Sırların en gizlilerine doğru ağır ağır ilerlemeye başladığında da bu sırların açığa çıkmamasından böylece emin olabilirdi.

Meclis bu defa Kâsiyûn eteklerinden Şam bahçelerine ve Dımaşk Vadisi’ne bakan evinin balkonundaydı. Sofra arkadaşı, şikayetlerini kendisine anlatmaktan çekinmeyeceği ve gönlünün derinliklerini açabileceği eski bir dostuydu. Özellikle de söz ne kadar uzarsa uzasın güzelce dinlemeye devam edecek türden biriydi.

İki dost oturmuş, geceleyin sohbet ederek içiyorlardı. Kameriye hoştu. Havada güzel kokular, gökyüzündeyse mehtap vardı. Sofra leziz Şam yemekleriyle doluydu. İkinci kadeh Sadi Bey’in midesini bulunca dostuna yöneldi ve ciddi bir şekilde sordu:

“Fuat! Kaçmak bazen mertlik değil midir, ne dersin?”

Fuat dedi ki:

“Bu doğru olabilir, eskiden insanlar şöyle derdi: “Kaçmak, mertliğin üçte ikisidir.”

Sadi Bey:

“Ancak bana göre kaçmak bazen mertliğin tamamıdır. Hatta mertlikten fazlasıdır. İster adını cesaret koy istersen kendini kurban etme. Ben iki defa kaçtım... Ve düşündüğüm gibi kaçışında normal zamanlardaki benden daha cesurdum.” dedi.

Sadi Bey biraz sustu ve kadehini doldurarak düşünceye daldı. Dostu, kendisini ilgilendirmeyen bir şey hakkında bilgi sahibi olmayı isteyen kimse gibi görünmek korkusuyla sözünü tamamlamasını istemedi. Ne var ki Sadi Bey çok geçmeden sözüne kaldığı yerden devam etti ve sakin, derin bir sesle şöyle dedi:

“Bu, yirmi seneden daha uzun bir zaman önceydi. On sekiz yaşında olduğum günlerde el-İmâre Mahallesi’nde oturuyorduk. Evimiz, o zamanlar mahallenin en seçkini olan Halim Paşa’nın evinin yanında bulunuyordu. İnanır mısın, şimdiye kadar pek çok evde oturmama rağmen ben eski Şam evlerimizi hâlâ seviyorum. Ve onları özleyorum, diğerlerine tercih ediyorum. Onların eski tarz yapılarında sence de bir demokratiklik yok mu? En azından büyüğü küçüğünü küçümsemeyecek şekilde benzer görünüyorlar. Duvarları birbirine dayalı, suları ortak ve üzeri açık. Ev sakinleri suların temizliğinden daima eminler. Çatıları birbirine bitişik. Dar sokaklara bakan karşılıklı pencereleri sevgiden neredeyse birbirleriyle kucaklaşacak. Sana daima birbirini seven, birbirleriyle dost olan ve birbirine destek olan insanları barındırdığını hatırlatır. Aralarındaki fark ancak karanlık dehlizden geçip el-berrânî (selamlık) adındaki birinci evi adımladıktan

sonra el-cuvvânî (haremlik) adındaki ikinci eve geçince görünür. İşte orada geniş avlusu, yüksek kemerli eyvanların süsleri, şırıldayan fiskiyeli mermer havuzun şıklığıyla evin azameti gözler önüne serilir. Mahalledeki en büyük ev olan komşumuz Halim Paşa'nın evi de aynen böyleydi. Paşanın evindeki selamlık, her akşam mahallenin ileri gelenlerini misafir ederdi. Babamın yeri daima paşanın sağ tarafıydı. Babam onun komşusu, aynı mahallenin çocuğu ve kadim dostuydu. Babam emekli bir subaydı. Pek çok savaş görmüştü. Olaylar hakkında asla bitip tükenmeyen bir dağarcığı vardı. Halim Paşa ve misafirlerine sadece verimli hayal gücünde gerçekleşmiş olan kahramanlık hikâyelerini askerî bir edayla anlatırdı. Onlar da paşanın kahyası Ebu Naim'in dolaştırıp ikram ettiği kahveleri yudumlarırken kendilerinden geçmiş bir şekilde ona kulak kesilirlerdi.

Çoğu zaman ben de bu oturlara babamla beraber katılırdım. Ve yerimi daima - belki paşanın kızı Seniyye'ye göz ucuyla bakabilirim diye- haremlik bölümüne açılan kapının karşısı olarak seçerdim. O da genellikle hizmetçileri atlatır ve haremlik bölümünün kapısına kadar gelir, benim karşısında oturduğum kapıyı birazcık aralar, bana gizlice bakar ya da gece boyunca beni sarhoş edecek bir işaret yapardı.

Seniyye'ye ne kadar da çok âşıktım! Her sabah, onu evden Bab Tûmâ Mahallesi'ndeki Rahibe okuluna götürecek faytonu beklerdim. Seniyye'yle bakışır, gülümserdik. Seniyye'nin faytonunu çeken atların toynaklarının sokak taşları üzerinde çıkardığı sesler benim kulağıma müzik gibi gelirdi. Fayton geçinceye kadar yolda oyalanırdım ve okulum Anber Mektebi'ne çoğu zaman geç kalmış bir şekilde giderdim. Bu nedenle bana sert cezalar verirlerdi. Ben de o cezaları Seniyye'nin uğruna gönül rahatlığıyla kabul ederdim.

Seniyye on dört yaşına ulaştığında senin de bildiğin gibi, o dönemde adet olduğu üzere, akrabaları onun okula gitmesini yasakladılar. Seniyye artık evden sadece annesi veya halasının eşliğinde siyah bir çarşafa bürünerek çıkar oldu. Artık onu nadiren görebiliyordum. Ama âşıklar üzerlerindeki gözetim ne kadar yoğun olursa olsun birbirlerine kavuşacak yollar bulmada daima becerikli olmuşlardır. Bizim de evlerimizin küçük parmaklıkları pencereleri birbirine çok uzak değildi. Birbirimizi çok özlediğimizde bir maceraya atılırdık. Ben kadın gibi görünmek için başıma bir örtü geçirir, pencerenin arkasında dururdum ve birbirimizle işaretleşirdik. Ya da aramızda bizim dışımızdakilerin anlayamayacağı kelimelerle konuşurduk. Belki komşuların karşı pencerelerinden bizi gözetleyen onlarca göz olurdu. Paşanın evinden çıkıp bizim evden geçen su kanalı da bana Seniyye'nin mektuplarını taşırdı. Seniyye'nin benim için belirlediği saatte durur, kanalı gözlerdim ve kanalın üzerinde yüzen her şeyi çeker alırdım. İçi oyulup mektup sıkıştırıldıktan sonra ağzı iyice kapatılmış bir patlıcan, bir şişe veya küçük bir kutu... Yüzebilen, içine su sızdırmayan her şey bana ondan bir mektup getirmek için uygundu.

Bir gün mahallemizde seçkinlerden birinin eşi olan yaşlı bir komşumuz ölmüştü. Dolayısıyla aralarında paşanın da bulunduğu mahallenin erkeklerinin, peş peşe üç gece akşam ve yatsı namazı arasında merhumenin evine gidip ailesiyle beraber taziyeleri kabul etmesi kaçınılmazdı. Çünkü mahalle sakinleri bildiğin gibi tek bir ailenin çocukları gibiydi. İşte bu sırada su kanalı Seniyye'den bana bir mektup getirmişti. Seniyye mektupta şöyle diyordu: "Akşamdan sonra seni selamlıkta bekliyor olacağım. Korkma! Evde benden başka kimse olmayacak. Çünkü herkes komşumuzun taziyesine gidecek."

Ah! O yaseminin altındaki buluşmamızı asla unutmayacağım. Ayın ışıkları bizi sarmalamış, gölgeler etrafımızda dans ediyordu. Fıskiye bize şarkı söylüyor, yasemin

bizimle oynuyor, çiçeklerini üzerimize sallıyordu. Çiçeklerden bazıları Seniyye'nin kömür karası saçlarının üzerine bembeyaz yıldızlar gibi düşüyordu. Seniyye mavi renkli, yumuşak, tatlı bir hisirtisi olan ipekten bir elbise giymişti. Parfümlerden en çok tercih ettiği menekşe kokusu etrafa yayılıyordu. Kara gözlerinde tuhaf bir ışıltı parılıyordu. Yumuşak ve körpe eli elimde heyecandan titriyordu. Kalbim çarpıyor, vücudum ürperiyordu. Hayatımda daha güzelini hiç tatmadığım bir sarhoşluk beni ele geçirmişti. Kollarımla Seniyye'yi sardım. Yumuşak vücudunu göğsüme bastırdım. Kalp atışlarını duyabiliyordum. O anda ona: “Keşke kanatlarımız olsa.” dedim. Bana: “O kanatlarla nereye uçmamızı istersin?” dedi. Ben de: “Ay'a...” diye cevap verdim. Seniyye: “Bu ne güzel olurdu!.. Ama şu anda benimleyken uçuyormuşuz gibi hissetmiyor musun?.. Sanki Ay'a yaklaşmışız.” dedi. Ben daha cevap vermeden nerden geldiğini bilemediğim küçük bir tıkırtı duyduk. Kedi veya ona benzer bir şey olabilirdi. Mutluluğun zirvesindeyken korkuyla göz açıp kapayana kadar kısa bir sürede birbirimizden uzaklaşırız ve her birimiz diğerkinin tersi yönünde kaçıp gitti. İşte bu, Seniyye'yi son görüşümdü.

Birkaç gün sonra su kanalından bir mektubu daha çıkageldi. Mektupta Seniyye, dün eşraftan birinin kendisini oğluna istediğini, babası bu adama söz vermeden önce benim acele edip onu istetmem gerektiğini söylüyordu.

Alelacele anneme koştum... Sırrımı ona açtım ve durumu babama anlatmasını rica ettim. Annemle konuşurken kalbim titriyor, içimde daha önce benzerini hissetmediğim âdeta pençeleri yavaş yavaş kalbime batan bir korku duyuyordum. Annemin asık yüzünü görünce bu korkum daha da artmıştı. Annem sanki acısını çektiğim kara sevdâyı ve şaşkınlığımı hissetmiş, beni teselli etmeye koyulmuştu: “Yavrum! Korkarım bizimle dünür olmayı reddedecekler. Çünkü biz onların konumunda ve zenginliğinde değiliz.” diyordu.

O sırada aniden babam yanımıza girdi. Ben ondan utanarak hemen ortadan kayboldum. Annem aramızda geçenleri babama anlattı. Babamın konuyla yakından ilgilendiğini görünce yüreğimde tekrar cılız bir ümit belirmişti. Çünkü babam kendini Halim Paşa'dan aşağı görmüyordu. Zira almış olduğu askerî eğitim ona kibir ve gurur kazandırmıştı. Babam, biraz bekleyip hazırlık yapmak ve öncesinde birilerini gönderip nabız yoklamak isteyen anneme meydan okuyarak derhal gidip paşanın kızını istemekte ısrar etmişti.

Babam paşanın evinden mağlup, gururu kırılmış bir şekilde döndü. Hatta dik duran uzunca boyu biraz eğilmiş gibi geldi bana. Kendisini hiç de hoş olmayan bir üslupla reddeden paşaya dair tüm ümidini kaybetmişti. Konuşmalarından anlaşıldığı kadarıyla Halim Paşa babama net bir şekilde, boyundan büyük işlere el uzatmamasını, iki aile arasındaki belirgin olan bu farkı unutmaması gerektiğini söylemişti. Babam paşadan gördüğü bu ihanetten sonra, bir daha paşayı asla görmeyeceğine, onunla asla konuşmayacağına dair yeminler ediyordu. Bütün umutlarım âdeta şeffaf, kristal bir levhanın sert bir yere düşüp de parçalandığı gibi paramparça olmuştu. Bundan sonra halim nasıl oldu diye bana sormalısın! Cesurdum... Kendimden beklediğimden daha cesurdum gerçekten. Aptal bir ergen gibi acımı yaşamak için evimizin bir köşesine çekilmedim. Beni paramparça etmeye başlayan bu acıyı saklamak için yeteri kadar metanetliydim. Bu yüzden de üzerimde acımın hiçbir emaresi görülüyordu.

Çok geçmeden haber mahallemizde yayılmıştı. Babamla paşa arasında geçenleri işiten Ebu Naim olayı seyise, seyis de berbere anlatmıştı. Berber de onu müşterilerini eğlendirecek heyecanlı bir haber olarak görmüştü. Mahallenin gençlerinin gözlerindeki

alaycı bakışlar gözüme çarpıyordu. Çünkü her biri Seniyye'yi düşlemekteydi ve kendisinin önüne bir başkasının geçmesi onlara ağır gelmişti.

Artık kararlılıkla ve büyük bir azimle, kendimi bildim bileli beni Seniyye'ye bağlayan zincirleri nasıl kıracağımı düşünmeye başlamıştım. Bu zincirleri kırıp onlardan kurtulmak kalbimi paramparça edecek olsa da... Önceleri ondan uzak bir mahallede yaşayamayacağımı düşünürdüm. Şimdiyse ızdırabımdan kaçmak için Şam'dan tamamen kaçmaya karar vermiştim.

Brezilya'nın Sao Paulo eyaletinde yaşayan gurbetçi bir dayım vardı. Çocukları yoktu. Bana ara ara büyük işlerinin idaresinde ona yardımcı olmam için yanına gelmemi ısrarla söylediği mektuplar yazardı. Ailem de orada beni bekleyen kazançlar olduğu için beni dayımın yanına gitmeye teşvik ederlerdi. Ama ben Seniyye için her defasında bunu reddetmiştim.

Gitmeye karar verdiğimin haberi kendisine ulaşınca Seniyye bana mektup üzerine mektup yazmaya başladı. Mektuplarında gitmeyeceğime dair yemin etmemi istiyordu. Çünkü benden uzakta yaşayamayacağını söylüyor, her fırsatta benimle buluşma yollarını arayacağına dair sözler veriyordu. Seniyye'nin mektupları kederimi ve ızdırabımı daha da artırıyordu. Çoğu zaman beni ağlatır ve geceler boyunca uykumu kaçırdı. Buna rağmen ne bir zayıflık ne de bir gevşeklik gösterdim. Ben ömrüm boyunca ona âşık kalacakken, onunla karşılaşmak için yanıp tutuşurken ve ondan bir bakış kapabilmek için pencerelerin ve kapıların ardında hırsızlık yapacak gibi beklerken, Seniyye'nin benden başkasının karısı olması kabul edilebilir miydi ki?

Ben küçüklüğümden beri dolambaçlı yolları sevmem... Öyleyse benim için asıl yiğitlik kaçıp gitmektir. Kaçtım da... Şam'dan yirmi yıl boyunca uzak kaldım.

Şans, Brezilya'da attığım her adımda kazanç ve başarı kapılarını ardına kadar önüme açtı. Ama ben hep saadetimde yerini hiçbir şeyin dolduramadığı bir eksiklik hissediyordum.

Evlenmeyi asla düşünmedim. Pek çok kadınla beraber olmama rağmen Seniyye'nin yanında tattığım gibi bir aşk sarhoşluğunu hiç tatmadım. Çünkü Seniyye'yi hiç unutmamıştım. Aradan onca zaman geçmesine rağmen Seniyye'nin hatırası gönlümde daha da yer etmiş ve kalbimdeki özlemi daha da artmıştı. Zihnimde Seniyye ve Şam bir bütündü. Bunlardan birinin hatırası gözümde canlandığında diğeri de beraberinde belirirdi. Günler geçtikçe özlemim arttı ve sonunda sabrım tükendi.

Bir gece uyku tutmadı, beni vatan hasreti kasıp kavuruyordu. Sabah olur olmaz kazanıp biriktirdiklerimi toplayıp bir zamanlar Seniyye için terk ettiğim vatanıma dönmeye karar vermiştim bile.

Ülkemde gördüğüm ilerleme ve gelişme hayal ettiğimden daha fazla sevindirdi beni, şaşırttı da. Bir de alıştığım ve gurbetteyken özlem duyduğum bazı karelerin kaybolmasına üzüldüm... Derken bir de baktım ki daha dönmemin üzerinden çok geçmeden Seniyye'den gelecek haberleri kolluyordum. Kendimi, yine kendime rağmen, onunla karşılaşmama imkânı verecek bir yol düşünürken buluyordum.

Ama durum zannettiğimden daha kolay oldu. İlk görüşme davetinin Seniyye'den olduğuna inanır mısınız? Şaşıp kalmıştım. Gözlerim gördüklerine inanamıyordu... Gelişmiştik kardeşim... Hem de alışılmışın dışına çıkacak kadar garip ve hızlı bir şekilde gelişmiştik. Yirmi yıl önce terk ettiğim Seniyye sokağa ancak kara çarşafa bürünerek çıkabilirdi ve ailesinden birinin ona eşlik etmesi gerekirdi. Şimdi ise tek başına ve

tamamen açık saçık bir şekilde sokağa çıkıyordu. Yirmi sene önce onunla komşu olması dışında hiçbir bir bağı olmayan benim gibi bir adamı, kocasıyla tanıştırmak için evine davet etmekte bir sakınca görmüyordu.

Bu davet beni hiç beklemediğim bir şekilde çok mutlu etmişti. Davet saatini sabırsızlıkla beklemeye başladım. Fakat Seniyye'nin kapısının önünde durduğumda kendimi tereddüt edip korkarken buldum. Keşke mümkün olsa da dönebilsem istedim o an... Tanıdığım Seniyye'nin değişmiş olmasından korkuyordum. Tüm kalbimle, Seniyye'nin zihnime kazınmış haliyle kalmış olmasını istiyordum. O hali benim için kadını güzelliğin yegâne ölçüsüydü. Ancak içeri girmekten başka da çarem yoktu. Çünkü geleceğime dair söz vermiştim.

Onu otuz beş yaşında, on beş yaşındakinden daha tatlı bir halde görünce ne kadar da şaşırılmışım. Hafif kilo almıştı. Bedeni daha dolgun ve daha hoştu. Bir hüzün dokunuşu yüzünü kaplamaya başlamıştı. Güzelliği daha derin ve çekici görünüyordu.

Bana kısa, göbekli ve yüzünün her bir noktasından aptallık akan kocasını takdim etti. Tanınmış bir ailenin oğlu olması dışında bir özelliği olduğunu sanmıyordum. Başkalarının kendisi için topladığı büyük bir servete konmuştu. Babasının Seniyye için seçtiği adam işte buydu. Seniyye'ye düşen ise ne olursa olsun babasının isteğine boyun eğmek olmuştu. Bir çırpıda bu zavallı kadının yaşadığı dramı tahmin edebilmişim.

İlk görüşmemiz durgundu. İkimiz de bulunduğumuz ortam yüzünden afallamıştık ve kekeleyip durduk. Sonrasında Seniyye'den peş peşe davetler gelmeye devam etti. Ben de aynı şekilde onunla buluşma imkânı verecek fırsatları kollamaya başlamışım. Onun uğradığı mekânlara ben de gidiyordum. Ancak hiçbirinde baş başa olma imkânı bulamadık. Dünden önceki gece, Seniyye'den ez-Zebedânî yazlığında akşam yemeği için bir davet aldım. Seniyye'nin tüm yazı geçirdiği bu ev, sık ağaçlarla kaplı bir bahçede saklıydı.

Seniyye'nin tam da gelmemi söylediği vakitte oraya vardım, kocası oraya gelmeden az önce... Seniyye bunu kasten mi yapmıştı yoksa eşi tesadüfen mi geldi, bilmiyorum. Balkonda ay ışığında baş başa oturmuştuk. Seniyye mavi renkli, yumuşak, tatlı tatlı hışırdayan ipek bir elbise giymişti. Eskiden kullandığı parfümü menekşe kokusu etrafa yayılıyordu. Ne dersin, yine bunu da son buluşmamızda gördüğüm sahnenin aynısını hatıramda yeniden canlandırmak için kasten mi yapmıştı?

Bana yaklaştı, yumuşak ve dokunaklı bir sesle şöyle dedi:

“Bana Amerika'dan çokça bahsettin ama kendinle ilgili bir şey söylediğini hiç duymadım.” Ona: “Bu senin için önemli mi?” dedim. Seniyye de: “Benim için çok önemli... Zannettiğinden daha çok...” diye cevap verdi. Güldüm ve şöyle dedim: “Ne anlatmamı istiyorsun ki?” Gözlerinin içi gülerek şöyle dedi:

“Orada âşık olduğun kadınlardan bahset bana.” Dedim ki: “Orada sevdiğim her kadında senden bir şey vardı desem inanır mısın? Bir keresinde bir kadını sevmişim. Çünkü gülüşü tıpkı senin tatlı gülüşün gibiydi. Bir diğerinin teni de tıpkı senin gibi hoştu. Büyülü gözlerine gelince... Onları çok aradım ama bir benzerini hiç bulamadım.”

Seniyye derin derin iç çekti... Biraz uzaklara daldı... Sonra şöyle dedi:

“Bu söylediklerin gerçek mi?” Ona: “Yoksa sözümden şüphe mi duyuyorsun?” dedim.

Gözlerine, yüzünü kaplayan hüznün dokunuşunu silip atan o ışıltı tekrar geri gelmişti. Elini bana uzattı. Elini ellerimin arasına aldım. Yirmi yıl önce olduğu gibi hâlâ körpe ve yumuşaktı.

Sonra tatlı ve mahzun sesiyle fısıldadı:

“Kanatlarımızın çıkma zamanı gelmedi mi?”

Seniyye’ye: “Yoksa sen el-İmâre Mahallesi’ndeki evinizin selamlığında son buluşmamızdaki kanatlar hakkında yaptığımız o konuşmamızı hâlâ hatırlıyor musun?” dedim. Seniyye de: “Allah seni bildiği gibi yapsın, yoksa hayatımın en tatlı anlarını unutmamı mı isterdin? Unutmuş olsaydım sana ‘Kanatlarımızın çıkma zamanı gelmedi mi?’ diye sormazdım.” dedi. “İşte o an geldi. Benimle uçmaya ne dersin?” dedim. “Sen istersen dünyanın öbür ucuna kadar...” diye cevap verdi.

Sonra eliyle büyük bahçeyi, kocasını ve iki oğluya beraber yaşadığı şık villayı gösterip:

“Bütün bu gördüklerinden senin için vazgeçeceğim.” dedi.

Bunları içtenlikle ve meydan okuma ile söylüyordu.

Kollarımı açıp Seniyye’yi kucakladım, göğsüme yasladım, yüzümde yüzümü okşayan nefesini hissettim. Kalbim çarpıyor, bedenim ürperiyordu. Başka bir kadının yanında tatmadığım o sarhoşluğu yeniden yaşıyordum.

Ama küçük bir tıktı, mutluluğumuzun zirvesindeyken göz açıp kapayıncaya kadar kısa bir sürede bizi birbirimizden ayırdı. Bu seferki ses, annelerinden uyku öpücüğü almak için beyaz pijamalarıyla tökezleyerek gelen iki küçük melekten gelmişti.

Seniyye ağır ağır kalktı ve “Biraz ortadan kaybolacağım.” dedi.

Küçükler önünde hoplayıp zıplıyor, annelerinin boynundan öpmek için uzanıyorlar... Seniyye de kollarıyla o ikisini şefkatle sarmalıyor... Onlarla oynatarak balkondan çıkıyor.

Bir an duruyorum ve Seniyye gösterişli salonda benden adım adım uzaklaşırken bu harika tabloyu izliyorum. Âdeta iki meleş andıran bu iki erkek çocuğunu çevreleyen genç bir annenin karesi, henüz hiçbir ressamın ortaya koyamadığı eşsiz bir tablo...

Düşünmeye ve kendi kendime sormaya başladım:

“Benim bu güzelliği bozmam doğru olur mu?

Bu eşsiz tabloyu karalamam...

İki küçük meleşin mutluluğunu mutsuzluğa dönüştürmem...

Bu yuvayı yıkmam doğru olur mu?

Hayır... Asla böyle bir işe girişmeyeceğim.”

Oturduğum balkonda bahçeye giden bir merdiven vardı. Hızlıca basamaklarından atladım ve kaçtım. Sonra Sadi Bey sohbet arkadaşına gözlerini dikerek şöyle dedi: “Biliyor musun, bu gece seni niçin davet ettim?”

Sonra elini cebine attı ve cebinden Amerika’ya bir bilet çıkardı. Ona doğru bileti sallayarak şöyle dedi:

“Seni, bu gece birlikte sabahlayalım diye çağırdım. Bu benim, uçak saati gelene kadar Dımaşk'ta geçireceğim son gecem. İşte vakit de geldi. Kardeşim, kendi kendime kavgaya tutuşmaktan korktum. Onunla aynı şehirde olduğumuz sürece onu reddedememekten korktum. Çeşitli münasebetler ve tesadüfler bizi hep bir araya getirecekti... Onun sevgisi kalbime geri dönmüştü ve eskisinden daha da şiddetliydi. Ya cinayet olduğuna inandığım bir işe girecek ya da bir daha dönmek üzere Dımaşk'ı terk edecektim. Tıpkı yirmi yıl önce Seniyye uğruna Dımaşk'ı terk ettiğim gibi...”

Sonra üşene üşene yerinden kalktı... Gözlerini Dımaşk'ın istirahatete çekildiği geniş düzlüklere dikmiş, ısrarla bu manzarayı seyrediyordu. Sanki son kez bu manzaranın tadını çıkarıyordu. Dudakları acıyla mırıldanarak şöyle dedi:

“Elveda Dımaşk! Bir daha görüşmemek üzere!”

KAYNAKÇA

- Abdulmecîd, Ğassân Hamîd. “Neş’etu’l-kıssati’l-kasîra fi Suriye ve tehavvulâtuhâ”. *Mecelletu Cîl ed-Dirâsâtu’l-Edebiyye ve’l-Fikriyye* 49 (2019), 39-47.
- Alamashlı, Elmas. *Modern Suriye Edebiyatı’nda Ülfet El-İdlibî ve Kısas Şâmiyye Adlı Öykü Seçkisinden Seçme Hikâyelerin Teknik İncelenmesi*. Erzurum: Atatürk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2021.
- Arageek. “Men Hiye Ülfet el-İdlibî” 28 Ekim 2022. <https://www.arageek.com/bio/ulfat-idilbi>
- Çetin, Nurullah. *Roman Çözümleme Yöntemi*. Ankara: Akçağ Yayınları, 17. Baskı., 2021.
- Emekli, İlknur. *Çağdaş Suriye Romancılığında Halîm Berekât ve Toplumcu Gerçekçi Romanlarının Çözümlemesi*. Erzurum: Atatürk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, 2013.
- Göçer, Murat. *Ğassan Kenefânî ve Öykücülüğü*. Konya: Necmettin Erbakan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2006.
- Hâfız, Sabrî. “Modern Arap Kısa Öyküsü I”. çev. Azmi Yüksel. *Nüsha Şarkiyat Araştırmaları Dergisi* 9 (2003), 77-96.
- Harmancı, Mehmet. “Kargaşadan Kavramsala Kısa Öykü”. *Konya Öykü Günleri 1 (Öykü Sempozyumu Bildirileri)*. ed. Mehmet Harmancı. 31-34. Konya: Türkiye Yazarlar Birliği Konya Şubesi, 1. Baskı., 2004.
- Hazer, Dursun. “Ülfet el-İdlibî'nin ‘Dımaşk ya Besmetu’l-Huzn’ Adlı Romanında İşlenen Eski Şam Muhitinde Kadın Olma”. *Nüsha Şarkiyat Araştırmaları Dergisi* 30 (2010), 59-86.
- el-İdlibî, Ülfet. *Vedâ’an Yâ Dımaşk*. Dımaşk: Dâru Tılâs, 3. Baskı., 2001.
- Korkmaz, Bülent. “Suriyeli Yazar Ülfet İdlibî'nin Kadınlar Hamamı”. *Fe Dergi* 4/1 (2012), 54-63.
- Kula, Mevlüt. “Modern Suriye Hikâyesine Genel Bir Bakış”. *Doğu Araştırmaları Dergisi* 7 (Ocak 2011), 17-48.
- Landau, Jacob M. *Modern Arap Edebiyatı Tarihi: (20. Yüzyıl)*. çev. Bedrettin Aytaç. İstanbul: Gündoğan Yayınları, 1994.
- el-Mısbâh Durûbu’l-Mubdi’in, “Ülfet el-İdlibî” 28 Ekim 2022. http://mdorooba.blogspot.com/2016/01/blog-post_56.html
- Necm, Muhammed Yusuf. *Fennu’l-kıssa*. Beyrut: Dâru’s-Sekâfe, 5. Baskı., 1966.
- Samancı, Yusuf Sami. “Toplumsalın Baskısında Bireyin Çılgılığının Edebiyattaki İzdüşümü: Filistinli Öykücü Rîtâ ‘Üdeh’in ‘Kırmızı Elbise’ (الفسطان الأحمر) İsimli Öyküsünün Tahlili”. *Toplum-Birey İkiliminde Ortak Değerler ve Farklılıklar*. ed. Muhiddin Okumuşlar - Osman Zahid Çifçi. 435-447. Konya: Türkiye İmam Hatipliler Vakfı Yayınları, 2020.
- Tasa, Muhammet. “Suriye Öykücülerinden Mâcid Reşid El-‘Uveyyid’in Sıcak Bir Yaz’ı”. *Marife* 6/2 (2006), 133-150.
- Tilfizyûn Ürînet. “Ülfet İdlibî: Edebiyyetu’l-Hârati’d-Dımaşkîyyeti Elletî Hamelet Kıyemu’t-Tenvîr ve’l-Hurriyye” *Youtube*. 5 Mart 2022. <https://youtu.be/hk91s7RIaLQ-el-Yâfi,Nuaym.et-Tatavvuru’l-fennî li şekli’l-kıssati’l kasîra fi’l edebi’s-Şamiyyi’l-hadîs Suriye Lübnan Ürdün Filistin>. Dımaşk: Menşûrâtu İttihâdî’l-Kuttâbî’l-‘Arabî, 1982.
- Yazıcı, Hüseyin. “Hikâye”. *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. Erişim 04 Ekim 2022. <https://islamansiklopedisi.org.tr/hikaye>
- Yazıcı, Hüseyin. “Suriye’de Kısa Öykü”. *İ.Ü. Şarkiyat Mecmuası* 19 (Şubat 2011), 119-142.
- Yıldız, Musa. “Arap Edebiyatında İlk Modern Kısa Öykü: Muhammed Teymûr’un Fî’l Kitâr’ı”. *Nüsha Şarkiyat Araştırmaları Dergisi* 2/4 (2002), 45-57.
- Yüksel, Hatice Gülru. “Anlatsal Metinler ve Kısa Öykü”. *Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi* 9/1 (Haziran 2007), 153-174.